

prof. AJP dr hab. Beata A. Orłowska
Wydział Administracji
i Bezpieczeństwa Narodowego
Akademii im. Jakuba z Paradyża
W Gorzowie Wielkopolskim

Gorzów Wlkp., 11.06.2020r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgra Grzegorza Fuchsa na temat:

„Intuicja w bezpieczeństwie personalnym w jednostkach penitencjarnych RP”

Promotor: dr hab. Adam Kołodziejczyk

1. Uwagi wstępne

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr Grzegorza Fuchsa pt.: „*Intuicja w bezpieczeństwie personalnym w jednostkach penitencjarnych RP*” została przygotowana pod naukowym kierunkiem Pana dr hab. Adama Kołodziejczyka w Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie. Przygotowane przez doktoranta dzieło stanowi indywidualne i oryginalne osiągnięcie w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Podkreślić należy, że jest ono dojrzałe i posiada wysokie walory merytoryczne, metodologiczne i praktyczne.

W swojej dysertacji Doktorant odniósł się do istotnego problemu wykorzystania intuicji w bezpieczeństwie personalnym w jednostkach penitencjarnych. Tak sformułowany temat dysertacji stanowił spore wyzwanie naukowe. Biorąc pod uwagę, chociażby fakt, iż samo pojęcie intuicji, jest terminem pojemnym i wieloznacznym i jednocześnie powoływanie się na jej wykorzystanie często wzbudza różne emocje. W związku z tym należy traktować podjęcie tego tematu przez Doktoranta jako trudne zadanie do wykonania. Nie da się jednak zaprzeczyć, że wykorzystanie intuicji traktowanej jako „podświadomy proces myślowy, którego nie można kontrolować, polegający na trafnej ocenie danej sytuacji oraz znalezieniu rozwiązania problemu, wyłącznie na podstawie przeczuć, a nie uzasadnionych merytorycznie przesłanek”¹ może stanowić bardzo dobry obszar działania do wykorzystania w bezpieczeństwie personalnym. Jerome Seymour Bruner, amerykański psycholog, profesor Uniwersytetu Harvarda i Oxfordu, zajmujący się badaniem i wykorzystywaniem intuicji, podkreślał, że „oparte na niej myślenie pozwala dostrzec całość rozwiązywanego

¹ Hasło Intuicja, [w:] Słownik pedagogiczny, Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, Warszawa 2009, s. 71.

zacz

problemu, bez wnikania w jego szczegóły”². Jest to bardzo ważne szczególnie w sytuacjach, w których m.in. presja czasu powoduje, że należy działać szybko i podejmować decyzje niemalże natychmiast, bez długiego namysłu. Podjęcie się zbadania wykorzystania intuicji w bezpieczeństwie personalnym świadczy więc o wysokim stopniu znajomości przez autora dysertacji zagadnienia jej wykorzystania w tak specyficznych warunkach, jakimi są jednostki penitencjarne.

2. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

Podjęcie przez Pana mgr Grzegorza Fuchsa tak istotnego, a jednocześnie bardzo trudnego tematu badawczego na rzecz rozwiązania problemu naukowego dotyczącego wykorzystania intuicji w bezpieczeństwie personalnym w jednostkach penitencjarnych RP należy uznać za interesujące przedsięwzięcie naukowe. Jak podkreślił sam autor intuicja pojmowana była *jako coś nienaukowego czy tajemnego. Wynikało to także z wieloaspektowości tego zjawiska i kłopotów spowodowanych trudnościami z przeprowadzeniem badań empirycznych nad intuicją (s.43)*. Tym bardziej podkreślić należy wysiłek podjęty przez Doktoranta w celu wyjaśnienia wielu kwestii.

Dokonując oceny trafności wybranej problematyki należy zwrócić uwagę na jej walory poznawcze i użytkowe. Podkreślić również należy, że tematyka wykorzystywania intuicji w różnych obszarach i dziedzinach życia coraz częściej jest wskazywana jako ważna ale ze względu na jej nikłe poznanie nie zawsze uświadamiana. Stąd uznać należy, że tematyka podjęta przez Doktoranta w dysertacji jest aktualna a nawet nowatorska. Tytuł pracy jest komunikatywny i w pełni oddaje najistotniejsze elementy prezentowanej rozprawy doktorskiej. Ponadto cele i podjęte w niej problemy badawcze mieszczą się w obszarze tematyki dla nauk o bezpieczeństwie. Próba określenia *użyteczności wykorzystania intuicji w podejmowaniu decyzji istotnych dla bezpieczeństwa personalnego przez funkcjonariuszy jednostek penitencjarnych podczas wykonywania przez nich obowiązków służbowych* stanowi zwrócenie uwagi na dotychczas nie do końca wykorzystywaną czy nawet uświadamianą sobie formę wpływającą na podejmowanie decyzji.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska zawiera w sobie wszystkie niezbędne elementy konieczne w pracy naukowej. Dysertacja zawiera wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie, bibliografię z podziałem na poszczególne kategorie, wykazy tabel, rysunków i wykresów, oraz aneks wraz z załącznikami. Całość rozprawy to 431 stron, z czego 369 stron

² Ibidem.

zgodnie

stanowi zasadniczą część rozprawy a 62 strony obejmują 4 załączniki zawierające kwestionariusze ankiety i wywiadu, wyniki badań empirycznych, odpowiedzi ekspertów i ich wypowiedzi. Dodatkowo dysertacja wzbogacona jest o liczne wykresy, schematy i tabele prezentujące wyniki badań własnych Doktoranta, które znacząco wzbogacają treści merytoryczne rozprawy.

Biorąc pod uwagę recenzowaną pracę warto podkreślić, że rozprawa stanowi ciekawą prezentację treści poznawczych, które skupione są wokół głównego pytania badawczego, jakie założył sobie Doktorant, a które brzmi: *Jaka jest rola intuicji jako narzędzia w procesie podejmowania decyzji przez personel jednostek penitencjarnych w sytuacji zagrożeń dla bezpieczeństwa personalnego funkcjonariuszy i osadzonych?*

Układ rozprawy należy uznać za poprawny i przejrzysty. Przyjęta przez niego struktura pracy pozwoliła na wnikliwe zaprezentowanie podjętego w pracy zagadnienia. Treść rozprawy wskazuje, że autor posiada gruntowną i szeroką wiedzę w zakresie podjętej tematyki pracy. We wstępie Doktorant dokonał ogólnego wprowadzenia w zagadnienie poruszane w dysertacji. Scharakteryzował też krótko zawartość poszczególnych rozdziałów prezentowanych w pracy. Rozdział pierwszy (ss. 16-98) poświęcił Doktorant na prezentację zagadnienia intuicji i jej roli w procesie decyzyjnym. Bazując na literaturze przedmiotu autor pracy dokonał przeglądu definicji pojęcia intuicja powołując się na różnych autorów, reprezentujących m.in. nauki o zarządzaniu i psychologię, wskazując na ujęcie wg różnych autorów. Doktorant pokazał też rozumienie intuicji przez przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy, w tym m.in. filozofię, teorię wojny, nauki społeczne, matematykę czy przedsiębiorczość. Tak szeroki przegląd pozwolił pokazać autorowi, że intuicja ma szerokie zastosowanie w różnych obszarach, stąd na potrzeby badań własnych wybrał definicję Krystyny Bolesty-Kukułki. W dalszej części tego rozdziału (podrozdział 1.2.) Autor starał się przybliżyć różne sposoby rozumienia intuicji zawężając to do podejścia filozoficznego, psychologicznego oraz nauk o zarządzaniu. Nie omieszkał też pokazać potocznego rozumienia pojęcia intuicji. Powołując się na Platona, Filona z Aleksandrii, Świętego Augustyna czy Świętego Tomasza z Akwinu autor udowodnia, że intuicja nie jest pojęciem nowym ale jej praktyczne wykorzystanie w różnych obszarach już tak. Powołanie się na przedstawicieli kolejnych epok i pokazanie w jak różny sposób ich przedstawiciele odnosili się do intuicji pokazuje, że autor dysertacji zgłębił to zagadnienie od początku jego opisu aż do czasów współczesnych. Co ciekawe, na tym tle Doktorant dokonał prezentacji wykorzystania intuicji w filozofii bezpieczeństwa. Zwrócił przy tym uwagę, że we współczesnych podręcznikach o bezpieczeństwie pojawia się m.in. myślenie intuicyjne,

200

wywiezione z podziału wiedzy dokonanego przez Arystotelesa. Prezentacja w dalszej części pracy ujęć opartych o nauki o zarządzaniu czy psychologię tylko potwierdza złożoność podjętej przez Doktoranta tematyki badawczej. Pokazując dokonania Wilhelma Maximilian Wundta, Wiliama Jamesa czy Carla Gustawa Junga, którego koncepcja dotycząca intuicji stanowi najbardziej obszerną i wnikliwą teorię intuicji w psychologii autor pokazał złożoność omawianej tematyki. Nie bez znaczenia pozostaje też pochylenie się przez autora dysertacji nad różnymi rodzajami intuicji. Bazując na zarządzaniu strategicznym Doktorant scharakteryzował intuicję ekspercką, twórczą i emocjonalną. Jak zauważył w *odniesieniu do jednostek penitencjarnych można uznać, iż w sytuacji podejmowania decyzji w warunkach takich jak na przykład: brak pełnych danych, presja czasu, konflikt wartości, dynamiczne zmiany, personel nie będzie miał przestrzeni do działania wyłącznie racjonalnego (str. 69)*. Pokazał przez to, że wykorzystanie intuicji przez personel jednostek penitencjarnych może być pomocny w procesie podejmowania decyzji, jednocześnie zwracając uwagę, że należy to dokładnie zbadać. Analizując wykorzystanie intuicji w procesie decyzyjnym nie można pominąć charakterystyki tego procesu. Doktorant w sposób przejrzysty dokonał prezentacji zarówno podstawowych elementów analizy decyzyjnej jak i dokonał podziału pytań w kontekście poszczególnych etapów decyzyjnych. Bazując na współczesnych badaniach António Damásio – portugalskiego neurologa behawioralnego – wykazał, że podejmowanie decyzji może iść dwutorowo, zarówno z wykorzystaniem rozumu jak i decyzji intuicyjnej. Do tego zaprezentowane dotychczasowe badania nad intuicją udowadniają, że Doktorant wybrał słuszny kierunek podkreślając, że „intuicja jest zdolnością umysłu menedżera coraz bardziej przydatną we współczesnym zarządzaniu, odgrywa istotne znaczenie w procesach podejmowania decyzji. Jest niezbędna. Nie można jej wykluczyć”³.

Rozdział drugi (ss. 99-141) poświęcił autor na prezentację założeń metodologicznych badań własnych. Bazując na metodologii badań autor dokonał uzasadnienia potrzeby podjęcia tego typu badań. Już część teoretyczna pokazała, że wykorzystanie intuicji jest niezbędnym elementem współczesnej pracy jednak część metodologiczna stara się przybliżyć w jaki sposób i co można zbadać mówiąc o wykorzystaniu intuicji, szczególnie intuicji eksperckiej w procesie podejmowania decyzji. Szerzej na temat oceny koncepcji metodologicznej w pkt. 3 recenzji.

³ W. Jędrzejczyk, *Intuicja jako kompetencja menedżerska w teorii i praktyce zarządzania przedsiębiorstwem*, Toruń 2013, s. 195, [za:] G. Fuchs, *Intuicja w bezpieczeństwie personalnym jednostek penitencjarnych RP*, niepublikowana praca doktorska, Warszawa 2020, s.98.

700

W dalszej części pracy autor podejmuje się scharakteryzowania Służby Więziennej jako swoistego miejsca badań. Tą część swojej pracy podzielił na kilka zasadniczych elementów, w których dokonał omówienia więzienia jako instytucji i organizacji o specyficznym charakterze. Nawiązał tu do historycznej tradycji więziennictwa, wskazując na ich historyczne uwarunkowania. Uwzględnił tu też rolę Służby Więziennej w systemie bezpieczeństwa państwa. Pamiętać należy, że Służba Więzienna wraz ze swoimi podsystemami (zakładami karnymi i aresztami śledczymi) stanowi element struktury karnej RP, a w szerszym zakresie jako jednostki organizacyjne podległe Ministrowi Sprawiedliwości. Nie bez znaczenia w procesie podejmowania decyzji pozostaje struktura organizacyjna Służby Więziennej, którą również szczegółowo scharakteryzował Doktorant w swojej pracy. Różnorodność i odmienność specyfiki jednostek penitencjarnych została ukazana przez Doktoranta w kolejnym podrozdziale pracy. Jest to również istotna informacja w procesie oceny bezpieczeństwa personelu i osadzonych, gdyż w zależności od stopnia izolacji czy zastosowanego stopnia zabezpieczeń może to mieć wpływ na poziom bezpieczeństwa funkcjonariuszy i osadzonych. Autor zawarł tu szczegółową charakterystykę poszczególnych rodzajów jednostek penitencjarnych. Doktorant zwraca uwagę, że poza tymi różnicami różnorodna jest też populacja osadzonych, z którymi mają do czynienia funkcjonariusze. W zależności od posiadanych dysfunkcji osadzeni mogą zmagać się z różnymi problemami, które dodatkowo utrudniają proces resocjalizacji – od osób upośledzonych umysłowo, z osobowością dysocjacyjną po osoby uzależnione od środków psychoaktywnych czy uczestników popkultury. Te i wiele innych przykładów pokazuje, że dodatkowo utrudniają one pracę i wymagają wykorzystania intuicji w różnego rodzaju działaniach z osadzonymi.

W kolejnej części swojej pracy Doktorant dokonał charakterystyki jednostki penitencjarnej jako miejsca, które stanowiło dla niego podstawowe miejsce badań. Skupił się tutaj przede wszystkim na strukturze organizacyjnej zwracając uwagę m.in. na schemat organizacyjny przykładowej jednostki penitencjarnej. Zaprezentował też układ zależności w systemie penitencjarnym by pokazać zakres działania poszczególnych komórek. Warto tu zaznaczyć, że jednostka penitencjarna, jak wykazał Doktorant, stanowi pewien system, na który składa się złożoność tej struktury, jej wielkość, hierarchia, realizowane funkcje, zakres bytu, relacje z otoczeniem, zmiana statusu, udział człowieka czy możliwość dokonywania redukcji czy uproszczeń elementów. Ta wielość i różnorodność powoduje, że jednostka penitencjarna jest złożonym tworem, w którym musi odnaleźć się zarówno funkcjonariusz jak i osadzony. Personel stanowi istotny element systemu stąd autor dysertacji poświęcił mu

osobny podrozdział. Jak wynika z zaprezentowanej przez Doktoranta sytuacji nie jest ona prosta. Choć wykształcenie funkcjonariuszy ocenia się jako satysfakcjonujące to już sytuację płacowo-emerytalną określa się jako złą. Wielość i różnorodność problemów wynikających z obowiązków zawodowych może mieć wpływ na reakcje wobec osadzonych i innych funkcjonariuszy, w tym również na podejmowanie decyzji. Jak zwraca uwagę autor dysertacji między personelem a osadzonymi może utworzyć się relacja wrogości, symbiozy czy paralelizmu. Konsekwencje związane ze stresem czy przemocą też nie pozostają bez wpływu na reakcje i decyzje funkcjonariuszy. Zagwarantowanie więc bezpieczeństwa w warunkach jednostek penitencjarnych może dotyczyć wielu różnych obszarów rzeczywistości a ta różnorodność może generować trudne sytuacje w procesie podejmowania decyzji. Autor wspomina tu m.in. o bezpieczeństwie personalnym i przeciwdziałaniu różnym zagrożeniom tego bezpieczeństwa. Z tak szerokiego zakresu różnorodnych sytuacji może wynikać decyzyjność personelu Służby Więziennej. Na ten stan wpływają m.in. specyficzne okoliczności podejmowania decyzji. Autor zwraca też uwagę na racjonalny proces decyzyjny i jego pewne ograniczenia.

W ostatniej części Doktorant zaprezentował wyniki badań własnych personelu jednostek penitencjarnych Służby Więziennej. W ramach wprowadzenia do tego rozdziału autor dysertacji na początku zaznajamia nas z wykorzystaniem intuicji w podejmowaniu decyzji w dotychczasowych badaniach. Dostępne z tego zakresu badania przeprowadzone wśród menedżerów i Policji pokazują, że *zarówno na gruncie polskim, jak i zagranicznym pozwalają na stwierdzenie, iż intuicja jest zdolnością użyteczną w zarządzaniu i przydatną w procesach podejmowania decyzji (s. 247)*. W dalszej części tego rozdziału autor przybliży pakiet statystyczny wykorzystany do obliczeń statystyk częstości. Może słuszniej by było by ten fragment pracy znalazł się w rozdziale metodologicznym, gdzie zawarte są informacje dotyczące problemów, hipotez czy metod i narzędzi wykorzystanych w badaniach. Kolejne części tego podrozdziału poświęcił Doktorant na prezentację wyników badań związanych z próbami odpowiedzi na postawione w rozdziale metodologicznym pytania badawcze. Każdy z prezentowanych problemów badawczych został przez Doktoranta szczegółowo opisany i poparty wynikami uzyskanymi podczas badań. Wyniki uzyskane podczas procesu badawczego przedstawił w przejrzystych tabelach zawartych zarówno w poszczególnych podrozdziałach wraz z komentarzem jak również, powołując się na niektóre dane ukazane w załączniku. Szczegółowe podzielenie materiału badawczego i uzyskanych wyników badań w celu ich bardziej przejrzystej prezentacji ułatwia analizę. W tym obszernym rozdziale autor dysertacji nie tylko przedstawił „suche” wyniki ale również dokonał prezentacji wyników

badan w oparciu o korelacje wynikajace ze związkow i zaleznosci międy poszczególnymi cechami.

Przechodząc do podsumowania swoich badan Doktorant dokonál pewnego uogólnienia dotyczacego użyteczności intuicji w jednostkach penitencjarnych. Jak podkreślił w pracy *użyteczność intuicji w przeciwdziałaniu i reagowaniu na zdarzenia „nadzwyczajne” jest większa dla personelu tzw. „pierwszej linii”, który częściej spotyka się z zagrożeniami dla bezpieczeństwa personalnego oraz częściej przeciwdziała i reaguje na zdarzenia nadzwyczajne. Użyteczność intuicji w przeciwdziałaniu i reagowaniu na zdarzenia „nadzwyczajne” w pozostałych działach jest zależna od częstotliwości kontaktów z osobami inkarcerowanymi, jak również specyfiki tych kontaktów.* Autor Dysertacji jednak nie zakończył na tym swoich dociekań lecz w dalszej części prezentowanych wyników badan skupił się na różnych działach posiadających kontakt z osadzonymi. Wskazał tu m.in. na personel działu ochrony, penitencjarnego, terapeutycznego, ośrodka diagnostycznego czy służby zdrowia. Prezentowane w dysertacji wyniki badan pokazały, że tzw. „pierwsza linia” bardzo mocno docenia użyteczność intuicji.

Druga część prezentowanych wyników badan to analiza wywiadów przeprowadzonych wśród ekspertów, którzy bazując na swoim doświadczeniu, zaprezentowali swoje indywidualne opinie na temat użyteczności intuicji w podejmowaniu decyzji istotnych dla bezpieczeństwa personalnego. Opinie ekspertów i komentarze doktoranta można znaleźć na stronach 300-322.

Ostatni rozdział – VI zawiera wnioski i uogólnienia wynikajace z badan własnych Doktoranta. W tej części pracy autor odniósł się do określonych przez siebie problemów badawczych opierając się na wynikach uzyskanych badan sondażowych i wywiadach eksperckich. Całość swoich dywagacji zawarł na str. 323-334. Ogólna konkluzja, którą wyraził Doktorant wskazuje, że *intuicja jest użytecznym sposobem podejmowania decyzji przez funkcjonariuszy i pracowników jednostek penitencjarnych w szczególnych sytuacjach, w których istnieją zagrożenia dla bezpieczeństwa personalnego funkcjonariuszy i osadzonych (s. 323).*

W zakończeniu Doktorant podszedł krytycznie do podsumowania badan własnych i pokazania ich na tle innych, podobnych, dotychczasowych badan. Jak podkreślił w tej części pracy, wszystkie założone przez niego hipotezy znalazły swoje potwierdzenie w wynikach badan. Warto podkreślić w tym miejscu, że trafność założonych hipotez była wynikiem m.in. dokonania przez Doktoranta wnikliwej analizy literatury przedmiotu, badan rekonesansowych i własnych doświadczeń wynikających z długoletniej obserwacji uczestniczącej podczas

3007

wykonywania zadań służbowych w jednostkach penitencjarnych na różnych poziomach decyzyjności. Zapewne to wszechstronne doświadczenie pozwoliło Doktorantowi na lepszy ogląd i głębszy zamysł nad problemami badawczymi i całym modelem badań własnych.

Doktorant zwraca też uwagę, że przeprowadzone przez niego badania stanowią przyczynek do analizy wybranych problemów, które ujawniły się w procesie przygotowywania koncepcji badań. Warto jest je jeszcze rozwinąć i uszczegółowić podczas dalszego eksplorowania tego problemu. Presja czasu czy okoliczności utrudniające racjonalny proces decyzyjny to tylko wybrane sugestie do dalszej eksploracji badań nad wykorzystaniem intuicji w podejmowaniu decyzji. Warto jest by Doktorant, mając już doświadczenie w tym względzie, dalej kontynuował badania w tym zakresie.

3. Ocena koncepcji metodologicznej rozprawy doktorskiej

Rozdział metodologiczny stanowi podstawę do przygotowania i przeprowadzenia badań własnych. Jest podwaliną pod koncepcję badawczą i poprawne przeprowadzenie badań. Analizując prezentowaną dysertację warto podkreślić, że w rozdziale tym autor dokonał szerokiego uzasadnienia potrzeby podjęcia tego rodzaju badań dotyczących właśnie jednostek penitencjarnych. W uzasadnieniu autor dowodzi, że *w obliczu dokonanych analiz teoretycznych, przeprowadzonych rozmów z ekspertami z zakresu więziennictwa oraz braku badań empirycznych na temat intuicji w Służbie Więziennej uznano, że przeprowadzenie badań w tej formacji mundurowej jest uzasadnione*” (s.103). Podkreśla to głęboki namysł i analizę dotychczasowych badań nad intuicją dokonanych przez Doktoranta w celu przeprowadzenia badań obszaru, który dotychczas został nierozpoznany.

Poza teoretycznym, ważnym jest kontekst praktyczny. Doktorant podkreślił przy uzasadnieniu badań, że również ważnym zadaniem *było poznanie opinii badanego personelu na temat sytuacji, w jakich podejmują określone decyzje* (s.103). Zdobyta wiedza może posłużyć m.in. przy dokonywaniu oceny prawidłowości postępowania funkcjonariuszy, szczególnie wtedy, kiedy racjonalny proces podjęcia decyzji jest niemożliwy bądź utrudniony ze względu na specyficzne warunki działania funkcjonariusza, np. związane z presją czasu.

Za przedmiot swoich badań przyjął Doktorant *proces podejmowania decyzji przez funkcjonariuszy i pracowników jednostek penitencjarnych, wykonujących swoje obowiązki służbowe w sytuacji zagrożenia dla ich własnego bezpieczeństwa personalnego jak i osadzonych* (s.105). Na tej podstawie autor określił cel główny swojej pracy oraz 9 celów szczegółowych. Tak liczne uszczegółowienie celu głównego pozwoliło zapewne lepiej zaplanować autorowi kolejne etapy procesu badawczego.

3405

W kolejnym etapie autor dokonał prezentacji problemów i hipotez badawczych. Jego główny problem badawczy brzmi: *Jaka jest rola intuicji jako narzędzia w procesie podejmowania decyzji przez personel jednostek penitencjarnych w sytuacji zagrożeń dla bezpieczeństwa personalnego funkcjonariuszy i osadzonych?* (s.107-108). By lepiej zgłębić problem główny autor założył też 8 problemów szczegółowych, które pozwoliły na przejście do kolejnego etapu badań. Dopełnieniem tego etapu planowania badań jest założenie hipotez, które pozwolą w badaniach dokonać weryfikacji oczekiwań co do założonej rzeczywistości. Doktorant założył, że *intuicja jest użytecznym sposobem podejmowania decyzji przez funkcjonariuszy i pracowników jednostek penitencjarnych w szczególnych sytuacjach, w których istnieją zagrożenia dla bezpieczeństwa personalnego funkcjonariuszy i osadzonych* (s.109). Do tego autor założył 9 hipotez (s. 109-110). Należy zadać tu pytanie dlaczego? ponieważ stawiając sobie pytania badawcze założył ich 8. Być może jest to omyłka pisarska, która nie koresponduje z postawionymi pytaniami badawczymi? Jednak analizując dalszą część pracy (s. 283) odnajdujemy w tekście próbę odpowiedzi na dziewiąte pytanie badawcze, które nie wybrzmiało w części metodologicznej (s.108). Również we wnioskach i uogólnieniach zawartych w rozdziale VI dysertacji zawarte są konkluzje odnośnie problemu 9 (s.328).

Pochylając się nad hipotezą 3 (s.109) założenie, że *funkcjonariusze i pracownicy jednostek penitencjarnych często* (wytl. rec.) *realizują czynności profilaktyczne zmierzające do rozpoznania środowiska osadzonych oraz ich zamiarów godzących w porządek i bezpieczeństwo...* (s.109) należy zastanowić się czy nie jest to założenie zbyt ogólne. Często czyli raz dziennie, raz w tygodniu, raz w miesiącu czy raz w roku? Brak uszczegółowienia utrudnia na późniejszym etapie bardziej właściwą analizę. Tym bardziej, że w odpowiedziach pytań zamkniętych znajdują się propozycje odpowiedzi bardzo często, raczej często...

W dalszej części tego rozdziału Doktorant przybliżył zastosowane w badaniach metody i narzędzia badawcze oraz dokonał prezentacji doboru próby badawczej. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego przy pomocy kwestionariuszy ankiety. Dobór próby badawczej w przypadku badań Doktoranta był celowo – warstwowy. O celowym doborze próby badawczej zdecydowały dwa kryteria: typ organizacji (jednostki penitencjarnej) i pełniona funkcja. Po oszacowaniu minimalna liczba próby była określona na 302 respondentów jednak Doktorant w praktyce przebadał 714 osób. Oznacza to, że w praktyce przebadany został co 41 funkcjonariusz bądź pracownik Służby Więziennej. Dodatkowo autor zrealizował badania jakościowe w postaci pogłębionego wywiadu indywidualnego wśród ekspertów. W ten sposób przebadano 15 ekspertów (7 osób ekspertów

300

menedżerów i 8 osób ekspertów liniowych). Autor dysertacji określił też zmienne wraz ze wskaźnikami. Całość posłużyła mu do zbudowania modelu badań – rysunek 2.1. str. 116.

Warto w tym miejscu podkreślić, że Doktorant przeprowadził badania w różnych miejscach w Polsce. Swoimi badaniami objął cztery jednostki penitencjarne podległe Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Krakowie (Areszt Śledczy w Krakowie, Zakład Karny w Krakowie - Nowej Hucie, Zakład Karny w Nowym Wiśniczu, Zakład Karny w Wadowicach), ośmiu jednostkach penitencjarnych podległych Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Katowicach (Areszt Śledczy w Sosnowcu, Areszt Śledczy w Tarnowskich Górach, Areszt Śledczy w Częstochowie, Oddział Zewnętrzny w Wąsoszu Górnym Aresztu Śledczego w Częstochowie, Zakład Karny w Wojkowicach, Oddział Zewnętrzny w Ciągowicach Zakładu Karnego w Wojkowicach, Zakład Kary w Herbach, Oddział Zewnętrzny w Lublińcu Zakładu Karnego w Herbach). W badaniach wzięły też udział dwie jednostki podległe Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Gdańsku (Areszt Śledczy w Gdańsku, Zakład Karny w Gdańsku – Przeróbce), oraz w jednej jednostce penitencjarnej podległej Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Bydgoszczy (Zakład Karny w Potulicach). By móc przeprowadzić badania w w/w placówkach autor dysertacji musiał uzyskać zgody przełożonych na prowadzenie badań w tego typu miejscach. Dodatkowo by badania nie były tendencyjne autor dysertacji dotarł do respondentów pełniących służbę w różnych pod względem przeznaczenia i wielkości jednostkach penitencjarnych. Miały one też różne cechy społeczno – demograficzne. Stąd również badania w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu oraz Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kulach.

W tej części autor dokonał również szczegółowej charakterystyki społeczno - demograficznej badanej grupy. Wziął tu pod uwagę płeć, wiek, wykształcenie, staż służbowy, korpus osobowy, typ jednostki, pojemność jednostek penitencjarnych i rodzaj populacji osadzonych. Tak szczegółowa charakterystyka badanej populacji pozwala na wnikliwsze zgłębienie i zrozumienie procesów decyzyjnych przebiegających w jednostce penitencjarnej.

Specyfika i różnorodność jednostek penitencjarnych, które funkcjonują w Polsce chociażby ze względu na różne ich rodzaje, różne typy, ale też pojemność czy strukturę wewnętrzną powoduje, że tworzą się w nich odrębne społeczności, które generują dynamiczne zmiany wymagające różnorodnych decyzji. Omawiając placówki, w których Doktorant przeprowadził badania warto zwrócić uwagę, że stanowiły one grupę o dużym zróżnicowaniu i pozwoliło to zbadać poruszane problemy z różnej perspektywy.

BAWA

Mimo pewnych zastrzeżeń dotyczących problemu 9, którego brakuje ogólna ocena części metodologicznej rozprawy jest pozytywna.

4. Ocena formalnej strony pracy

Autor opanował technikę pisania pracy. Praca zawiera wszystkie niezbędne elementy. Jednak trochę zabrakło ostatecznej korekty pracy. Zdarzają się błędy literowe (m.in. na str. 33, 35, 57, 59, 95, 123, 128, 137, 151, 152, 157, 165, 186, 187, 189 i nast., interpunkcyjne – np. str. 25, 29, 39, 45, 137, 138, 168, czy pomyłone numery załączników przy powoływaniu się na wyniki uzyskanych badań a prezentowane w tabelach w aneksie np. tabela 5.39 znajduje się w załączniku nr 2 a nie 1 (s.287). Podobnie tabela nr 5.40, 5.41, 5.42 – znajdują się w załączniku nr 2 a nie 1.

Brakuje też czasami numerów przypisów przy cytowanych treściach – np. str. 21, 25, 29, 31, 45. W tekście na stronie 163 przypis 531 powinien być w formule indeksu górnego bo jako liczba zaburza treść tekstu. Autor Dysertacji pomylił też nazwisko na str. 83 – chodziło oczywiście o António Damásio (a nie Domasio).

Bardzo bogata literatura przedmiotu wykorzystana w pracy przez autora Dysertacji – 182 pozycje druków zwartych, 32 artykułów naukowych, 41 aktów prawnych i 33 źródła internetowe wskazują na wnikliwą analizę omawianego problemu. Podkreślić należy, że zgromadzona przez Doktoranta literatura przedmiotu pozwoliła na uwzględnienie i prezentację dotychczasowego dorobku z tego zakresu.

Oczywiście przy tego typu pracach o znacznej objętości tego rodzaju drobne błędy literowe i interpunkcyjne się zdarzają. Jednak warto podkreślić, że nie wpływają one na wartość merytoryczną pracy.

5. Wnioski końcowe

Układ rozprawy, jej struktura układu treści, zawartość poszczególnych części jest poprawna. Zaproponowany przez Doktoranta układ odpowiada potrzebom zaprezentowania odpowiedzi na założone pytania badawcze. Treść omawianego zagadnienia została przedstawiona w sposób czytelny i stanowi jednolity wywód, a podejście badawcze zapewniło pracy naukowej charakter, który umożliwił autorowi rozwiązanie problemu głównego. Tekst pracy napisany został poprawnym językiem choć zdarzają się drobne błędy, o których wspomniałam powyżej.

Podsumowując warto podkreślić, że powyższe spostrzeżenia i komentarze nie mają istotnego wpływu na pozytywną ocenę merytorycznych treści zawartych w recenzowanej dysertacji. Niemniej jednak Pan mgr Grzegorz Fuchs poruszył w swojej pracy kilka wątków,

BACN

które sprawiają, że pojawia się kilka wątpliwości i w związku z tym proszę o wyjaśnienie w trakcie obrony następujących kwestii:

1/ Czy Doktorant widzi możliwość lepszego przygotowania podczas m.in. szkoleń kadry pracującej w jednostkach penitencjarnych do wykorzystywania intuicji eksperckiej w pracy z osadzonymi?

2/ Czy, biorąc pod uwagę doświadczenie własne i innych, z którymi zetknął się Doktorant podczas badań, dostrzega szersze wykorzystanie intuicji (poza ekspercką) w pracy z osadzonymi w celu lepszego ich poznania i wykorzystania w pracy resocjalizacyjnej? Jeśli tak to w jakich obszarach i w jakim zakresie?

3/ Brak 9 problemu traktuję jako błąd techniczny (pisarski) ale być może jest inne wyjaśnienie „zniknięcia” tego problemu w części metodologicznej? Jeśli tak to jakie?

Wniosek końcowy

Rozprawę Pana mgr Grzegorza Fuchsa zaliczam do opracowań użytecznych. W mojej ocenie przedstawiona do recenzji praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Autor opracował prace na dobrym poziomie merytorycznym i metodologicznym. Warto podkreślić, że prezentuje ona również samodzielny wysiłek badawczy Doktoranta. Oceniana rozprawa wpisuje się w obszar naukowej eksploracji nauk o bezpieczeństwie.

Poczynione analizy i uwagi wskazują, że Doktorant cechuje się odpowiednią dojrzałością naukową. Konkludując warto podkreślić, że autor dysertacji wykazał się wysokim poziomem wiedzy merytorycznej w obszarze nauk społecznych a także wymaganym przygotowaniem do samodzielnego prowadzenia prac o charakterze naukowo – badawczym.

Reasumując rozprawa doktorska pt.: „Intuicja w bezpieczeństwie personalnym w jednostkach penitencjarnych RP opracowana przez Pana mgr Grzegorza Fuchsa **spełnia wymagania** przewidziane dla naukowych prac kwalifikacyjnych. Wniosuję więc o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie Pana mgra Grzegorza Fuchsa do publicznej obrony.

Gorzów Wielkopolski

11.06.2020r.

Beata A. Osińska